

Észrevételek az ÖKO felhívásra a Magyar Biokultúra Szövetségtől
KAPSTMB felé

1. Az ÖKO támogatás mértéke

A támogatás mértéke nem hat ösztönzően az ökológiai területek növekedésére, de még a jelenleg ökológiai gazdálkodásban lévő területek fenntartására sem.

Az öko támogatási összegek semelyik földhasználati kategóriában nem emelkedtek 2021-ben a 2018. évhez képest. Az új ÖKO program társadalmi vitára bocsátott verzióján található támogatási összegek alapján megállapítható, **hogy a szántónál, zöldségnövényeknél, szőlőültetvénynél és gyepnél nincs növekedés a támogatási összegben a 2018. évi felhíváshoz képest.** Továbbá az átállási időszakban lévő almaültetvényeknél extenzív művelés esetén 15%-os, intenzív művelés esetén 2%-os csökkenés; egyéb gyümölcsültetvényeknél extenzív művelés esetén 11%-os csökkenés, intenzív művelés esetén csupán 2%-os növekedés tapasztalható. Az átállt területek esetében almaültetvényeknél extenzív művelés esetén 23%-os, intenzív művelés esetén 2%-os csökkenés; egyéb gyümölcsültetvényeknél extenzív művelés esetén 9%-os csökkenés, intenzív művelés esetén 16%-os növekedés tapasztalható (1. táblázat).

1. táblázat: Az ÖKO támogatások változása 2018. évi támogatási összegekhez képest

Földhasználati kategória	VP-ÖKO 2018. euro/ha		KAP-ÖKO-2024. euro/ha		Változás 2018-hoz képest (%)	
	Átállási időszak	Átállt időszak	Átállási időszak	Átállt időszak	Átállási időszak	Átállt időszak
szántóföld	458	349	458	349	0	0
zöldség	1097	664	1097	664	0	0
gyümölcs-almafélék	1840	1136				
extenzív			1562	879	-15	-23
intenzív			1801	1117	-2	-2
gyümölcs-egyéb	1762	967				
extenzív			1562	879	-11	-9
intenzív			1801	1117	2	16
szőlő	1132	1097	1132	1097	0	0
gyep	204	204	204	204	0	0

Ezekkel a támogatási összegekkel az ökológiai gazdálkodás fejlesztéséről szóló Cselekvési Tervben megfogalmazott, az ökoterületek növelésére vonatkozó célkitűzés biztosan nem valósítható meg.

Ugyanakkor az AKG program 2021. évi támogatási összegei a társadalmi vitára bocsátott tervezet szerint szántó és gyep művelési ágban nőttek. A horizontális szántó alap támogatása 18,3 %-kal nőtt, sőt a talajművelés nélküli szántóterületek esetében közel 50%-os emelés realizálható.

Az ÖKO program támogatási összegei az ökológiai gazdálkodás környezeti hozadékát sem ismerik el, tekintettel arra, hogy **az AKG felhívás horizontális szántó és gyep területekre**

vonatkozó támogatási összege meghaladja az ÖKO támogatás összegeit (2. táblázat). Ennek következményeként az átállt státuszú területeken gazdálkodók estében valószínűsíthető az ökológiai gazdálkodás felhagyása.

2. táblázat: Az átállt ÖKO és az AKG támogatási összegek közötti különbségek

Földhasználati kategóriák	AKG 2024 euro/ha	ÖKO 2024 euro/ha		Átállt ÖKO és AKG közötti különbségek az ÖKO szempontjából (euro/ha)
		Átállás alatt	Átállt	
horizontális szántó alap	400	458	349	-51
horizontális szántó talajmegújító				
sávos művelés	425			-76
talajművelés nélkül	506			-157
Gyep	303	204	204	-99
Ültetvény				
extenzív	724	1562	879	155
intenzív	867	1801	1117	250
szőlő	1045	1132	1097	52

Elfogadhatatlannak tartjuk, hogy a vegyszerekre épített gazdálkodási rendszerek, beleértve a környezeti szempontból minimális értéket felmutató AKG horizontális szántót, és a nagy valószínűséggel rákkeltő és a környezetet leginkább terhelő glifozát alkalmazására építők helyt kapjanak az agrár környezetvédelmi programokban. Elfogadhatatlan az, hogy az AKG programban vegyszeresen művelt szántóterületek alap támogatási összege évente, hektáronként 51 euroval, a jellemzően totális gyomirtószer alkalmazásával megvalósított talajművelés nélküli szántóterületek pedig 157 euroval magasabb támogatásban részesüljenek, mint a hosszú ideje ökológiai szabályok betartásával művelt szántóterületek. (A jelenlegi AKG programnál a tiltott, illetve korlátozással használható növényvédőszer-hatóanyagok listájában szereplő glifozát „Kizárólag vetés előtt vagy vetés után - kelés előtt, és tarlókezelésre”, valamint „Kizárólag vetés előtt vagy vetés után - kelés előtt, és betakarítás előtti gyomirtásra, hidas traktorral kijuttatva” mégis használható.)

A Magyar Biokultúra Szövetség támogathatónak tartja a no till, és sávos műveléses stb. rendszereket, amennyiben azok vegyszerek nélkül – az ökológiai gazdálkodás előírásait is teljesítve – valósulnak meg.

Az maga is skandalum, hogy a társadalmi egyeztetésre bocsátott tervezetek ennyire félrecsúsztak, és a kifizetni szánt támogatási források nem az agrárkörnyezet kímélését, hanem a vegyszer- és műtrágya gyártók érdekeit szolgálják.

A talajoknak vélhetően a hasznára válik, ha nem bolygatják feleslegesen, de ha egy csíkba szórják, vagy a talajfelszínre juttatják ugyanazt a mennyiségű vegyszert, talajfertőtlenítőt, műtrágyát, mint eddig (vagy még többet) és totális herbicidre vagy egyéb herbicidekre bízzák a gyomirtást, nem tulajdoníthatunk neki annyi környezeti előny, mint amennyit a tervezet támogatási összegei alapján vélhetnénk, szemben a bio támogatással.

A Magyar Biokultúra Szövetség kéri, hogy az ÖKO és AKG programok támogatási összegeit igazítsák a gazdálkodási rendszerek környezeti előnyeire, amelyben az ökológiai gazdálkodás nyújtja vitán felül a legtöbbet! Jelezzük, hogyha nem történik számottevő változtatás a tervezetekben az ökológiai gazdálkodás előnyére, akkor az EU-ban egyedülálló módon zuhanni fog az ökológia gazdálkodásba vont területek aránya, és semmibe vesznek az eddig az átállásra kifizetett támogatások.

Az AKG szántó legmagasabb támogatási összegénél (506 EUR) az átállt ökológiai szántónak legalább 25%-kal kellene magasabbnak lennie, hogy vonzó legyen és hogy tükrözze az ökológiai gazdálkodás nyújtotta többlet környezeti hozadékot.

Az öko gyep esetében is indokolt legalább 15-20 %-kal magasabb támogatási összeg, mint az AKG gyepben.

Az Agrárminisztérium véleménykérésére 2023. októberében megfogalmaztuk, hogy miként lehetne feloldani az ÖKO és az AKG Programok átjárhatatlanságából adódó problémát úgy, hogy az kapná a legmagasabb támogatást, aki a legtöbb környezeti hozadékkal járó gyakorlatot valósítja meg. Sajnos javaslatunk nem ért célba.

Továbbra is megfontolandónak tartjuk, hogy **az ökológiai gazdálkodóknak az ökológiai előírások betartásáért legyen egy alaptámogatása (arra jó lenne, ami a tervezetben szerepel) és legyenek további választható gyakorlatok is elérhetők számukra, akár az AKG menüsorából (természetesen csak olyan gyakorlatok, amelyek az EU bio rendeletek szerint nem kötelezően betartandók).** Még a no till-t és a strip till-t is választhatnák, amennyiben az ökológiai előírásokat betartják.

A hasznosításnak megfelelően az alábbi támogatási kategóriákat javasoljuk kialakítani:

Földhasználati Kategória / ültetvénycsoport / hasznosítás elnevezése		Támogatás összege (Euró/ha/év)	
		Átállás alatt	Átállt
Ökológiai státusz			
Szántó és a 10. melléklet szerinti egyéb szántóföldi növények			
A 9. melléklet szerinti zöldségnövények és a 10. mellékletben szereplő gyógy-, aroma- és fűszernövények			
Ültetvény	Hagyományos ültetvény		
	Extenzív gyümölcsültetvény		
	Intenzív gyümölcsültetvény		
	Szőlőültetvény		
Gyep			

2. Ültetvények

- a) Kérjük a 26 év maximális ültetvény korhatár alóli kivételek között nevesíteni a hagyományos gyümölcsösöket is.

Amennyiben a 26 év ültetvény korhatár csak a felhívástervezetben szereplő kivételekre vonatkozik, akkor nagyon sok értékes, jó állapotú, idős ültetvény kivágására kényszerülnek a gazdák, azért, hogy a támogatási programban maradhassanak. A Biokontroll ellenőrzési rendszerében vannak pl. Tarpán nagyon szépen gondozott, hatalmas, termő almafák, amelyek több mint 50 évesek. Magas természeti értékük mellett érdemi árualap előállítására is képesek.

- b) Kérjük, hogy az extenzív és intenzív tőszámú ültetvények mellett – még ha alacsonyabb támogatási összeggel is –, de **részesülhessenek támogatásban a hagyományos gyümölcsösök is.**

Az új támogatási program nagyon kedvezőtlen változása az, hogy a hagyományos ültetvények, amelyek tőszáma a felhívástervezetben szereplő extenzív tőszámok alatt vannak, kiesnek a támogatásból. A hagyományos telepítésű, de jól termő almaültetvények 7*3-as térállása 339 tő/ha, szilva 240 tő/ha, kajszli 250 tő/ha, amellyel mind az ÖKO, mind az AKG programból kiesnének.

A hagyományos ültetvények esetében a tőszámlimit helyett alkalmazható lenne a meghatározott minimális terméshozamra vonatkozó egyéb dokumentumok előírása (pl. biztosítás megkötését, tárolást, értékesítést igazoló dokumentumok).

- c) Kérjük, hogy a korábbi programokhoz hasonlóan **szerepeljenek a vegyes ültetvények a támogatható ültetvények között.** A vegyes gyümölcsösök kialakítása mind a biodiverzitás szempontjából, mind növényegészségügyi megfontolásból indokolt. Továbbá a felhívás 7. mellékletének bővítése indokolt a fekete dió, a vadalma, a vadvadkörte, a törökmogyoró fajokkal.

- d) Megjegyezzük, hogy pl. a permakultúra szemléletének erősödésével **szükséges a nem rendszerben telepített (pl. liget-szerű), ökológiai keretek között művelt ültetvények támogatási koncepciójának kidolgozása,** mert ezen valós ökológiai hozadékot eredményező területek nagysága is jelentős. Éppen a felhívás céljaihoz leginkább hozzájáruló területek esnek ki a felhívásból.

3. Gyógy-, aroma- és fűszernövények

- a) **Kérjük a gyógy-, aroma- és fűszernövény fajokat a „szántó – 9. melléklet szerinti zöldségnövények” támogatási szintjének megfelelően támogatni,** ne a „szántó – egyéb szántóföldi növények” (10. melléklet) támogatási összegeivel azonos mértékben.

A gyógy-, aroma- és fűszernövények semmilyen kontextusban nem sorolhatóak be a szántóföldi növény kategóriába. A növények morfológiája, termesztéstechnológiája, post-harvest feldolgozásuk, élők munkáigényük markánsan megkülönböztetik a szántóföldi fajoktól. A gyógy-, aroma- és fűszernövények költség-hozam mutatói is indokolják a magasabb támogatási összeg kategóriájú zöldségnövények közé történő besorolást. Megjegyezzük, hogy a jelenlegi támogatási rendszerben is a gyógy- és fűszernövények a kertészeti kultúrák hasznosítási kód alá esnek. A gyógy-, aroma- és fűszernövények egyéb szántóföldi növények kategóriába való besorolása az ágazat versenyképességét tovább rontja és ellentétes azzal a céllal, miszerint a ÖKO vetésterület mérete 2027. évig megduplázandó.

- b) Földieper, rebarbara, torma, spárga a szántóföldi növények közül a zöldségnövények közé kerüljön át.
- c) Gyógy-, fűszer- és aromanövényeket indokolt kiegészíteni a következőkkel: Fehér üröm (*Artemisia dracunculus*), római kamilla (*Chamaemelum nobile*), orbáncfű (*Hypericum perforatum*), vasfű (*Verbena officinalis*), kisvirágú füzike (*Epilobium parviflorum*), orvosi pemetefű, (*Marrubium vulgare*), évelő borsfű (*Satureja montana*), fehér mályva (*Althaea officinalis*), lestyán (*Levisticum officinale*), angelika (*Angelica archangelica*), muskotályzsálya (*Salvia sclarea*); majoránna.

4. Zöldségfélék

Eddig támogatott zöldségnövények maradtak ki a zöldségnövények közül.

Kérjük kiegészíteni a 9. mellékletet a következőkkel: sóska, pattogatni való kukorica, csemegekukorica, zöldborsó (tavaszi, őszi), cukorborsó, szárazbab, édeskömény, burgonya, metélőhagyma, endívia, padlizsán, olajtök, főzötök, spárgatök, sütötök, káposztatök, csillagtök (patisszon), feketegyökér, retek, borsmustár (rukkola), görögdinnye, sárgadinnye, kínai kel.

Az édeskömény vetésterülete 2024 SAPS adatok alapján elérte a 14.000 ha-t. Az elmúlt időszakban a VP gyógynövény- ültetvénytelepítési támogatás, termeléshez kötött támogatás, ökológiai termelésre való átállás támogatása, Agrár Ökológiai Program (AÖP) -édeskömény méhlegelőként történő hasznosítása- mind a telepítési hajlandóság irányába mozdította el a növény termőterületét. A Gyógynövény Szövetség és TermékTanács (GYSZT) közvetlen tagsága és látóköre révén mintegy 3-5000 ha olyan árutermelést végző termelőről van tudomásunk, akik főként külpiaci termék exportértékesítéssel, valamint belföldi teadrog és illóolaj lepárlás célú hasznosítással foglalkoznak. Ezen kívül, minden megyében van tudomása árutermelő és vetőmag előállító területről. Van igény az édeskömény szárított herbadrog előállítására irányuló betakarítására is, ilyenkor maghozam nincs. A bio termelés esetén az első évben teljes szárazúást alkalmaznak, ami a második évre megerősödött, jó gyomelnyomó növény állományt eredményez, ami viszont a termesztés első évében nem biztosít hozamot. Az édeskömény az első két évben inkább ápolási munkára szorul, és csak a harmadik évében éri el a terméshozama csúcsát, onnantól lehet a legtöbb termést betakarítani. Az elmúlt időszakban a termelőket erős aszály és *Mycosphaerella* fertőzés sújtotta, ami jelentős termés kiesést eredményezett, sok helyen nem is takarították be a termést emiatt. A termésben az alkaloid szennyeződések (PA) elkerülése végett bizonyos esetekben csak a mechanikai ill. kézi gyomirtás jön számításba, ami jelentősen emeli a termesztési költségeket. Az édeskömény környezetre és biodiverzításra gyakorolt hatása igen kedvező. Rovar porozta növény, hosszan virágzik, olyan időpontban, amikor más szántóföldi növény nem ad táplálékot a vad- és házimeheknek. Ezért is kerül be az AÖP telepíthető növények listája közé.

5. Tartalmi értékelési szempontok

- a) **Azokat a támogatást igénylőket, akik gazdaságuk teljes területén ökológiai gazdálkodást valósítanak meg, magasabb pontszámmal szükséges díjazni, mint azokat, akik gazdaságuk csak egy részét vonják be az ökológiai gazdálkodásba.**

b) **Ammennyiben a rendelkezésre álló források a pályázatok rangsorolását szükségessé teszik, túlzónak találjuk az állattartásért járó 20 többletpontot.**

A felhívás szerint "Állatállományért járó többletpont abban az esetben adható, ha az ENAR és OLIR nyilvántartások alapján a kedvezményezett a támogatási kérelem benyújtási időszak utolsó napján legalább 0,2 állategység/hektár, a kedvezményezett tenyészetébe bejelentett legeltethető állattal rendelkezik. Az állategység meghatározása során a hektárra vonatkozó adat a kedvezményezett által szántó és gyep földhasználati kategóriába bevinni kívánt földterület nagyságának összegzésével történik."

Ez azt jelenti, hogy aki zöldség vagy ültetvény kategóriát visz be a programba, az nem tud állattartásért pontokat kapni, hiszen, ha a programban nincs szántó és gyep, ezért, ha tart is állatot, az nem vehető számításba.

Indokolatlannak tartjuk, hogy ilyen formában a szántóföldi gazdálkodás ilyen mértékben kerül előnyben részesítésre annak ellenére, hogy a zöldség vagy ültetvény nagyobb hozzáadott értékű kultúra. Azt még aggályosabbnak tartjuk, hogy a számítás alapja az ENAR és OLIR nyilvántartások alapján a támogatási kérelem benyújtási időszak utolsó napján érvényes állapot. Ugyanis, ha valaki bevisz 250 ha ültetvényt, és 0,5 ha gyepet, akkor elegendő egy darab birkát megvennie, hogy megfeleljen a 0,2 ÁE/ha kritériumnak.

Amennyiben egy korábbi időszak állapota kerül rögzítésre, esetleg a teljes gazdaság szintjén vizsgálva az ÁE/ha viszonyszámot, és kompenzálva az ültetvényeseket pluszpontokkal, akkor egy jóval igazságosabb és az ügyeskedést nem támogató rendszer jöhetne létre.

c) **Többletponttal szükséges értékelni, ha ökológiai termék értékesítése** valósult meg a támogatási kérelmet megelőző időszakban.

Azok a gazdálkodók, akik nem értékesítési, hanem támogatáshoz való hozzájutás céljából kapcsolódnak a programhoz a valóban termelő, értéket teremtő gazdálkodóktól vonják el a lehetőséget.

Budapest, 2024. október 2.

dr. Roszík Péter alelnök
KAPSTMB tag